

Nagymihály Zoltán

Egy „amatőr” rendszerváltó halálára

„Amatőr” – ezen a néven tartotta nyilván célszemélyként a kommunista állambiztonság Bokros Pétert, az Inconnu Csoport decemberben elhunyt alapító tagját

[Nagymihály Zoltán](#) – 2018.01.19. 03:00

Bokros és a csoport tagjai autodidakta módon, iskolák elvégzése nélkül érkeztek a művészet, az akkor kifejezetten modernnek számító mail art világába. (Nevük is innen ered: a szándékosan rossz helyre küldött levelek, amelyeken a valódi címzett feladóként szerepelt, megkapták az „ismeretlen címzés”, inconnu bélyegzést.) Éppen így kezdtek a politikával is foglalkozni: le akarták bontani azokat a korlátokat, amelyeket a rendszer eléjük állított. Megvetették a kommunista diktatúrát.

Sok kérdést hoz, hogy az Inconnu milyen kapcsolatban volt az úgynevezett demokratikus ellenzékkel. Kétségtelen, hogy számos performance, rendezvény, szamizdat nyomdai tevékenység – maga az akcióművészet jellege – kötheti hozzájuk. Bokros, Molnár Tamás és a többiek ugyanakkor nem akartak hivatásos politikusok lenni: nem voltak hajlandók kompromisszumot kötni, elveiket feladni. Nem érdekelte őket a hatalom. Fontos különbséggént jelentkezett ugyanakkor '56 megítélése. Míg az Inconnu tagjai számára a forradalom mindenestül vállalható és megkérdőjelezhetetlen hagyományt jelentett, addig a gyakran a radikális marxizmus felől érkező demokratikus ellenzék tagjai idegenkedve tekintettek az utca forradalmára. Az Inconnu nem véletlenül választotta az első, 1956-tal foglalkozó magyarországi nemzetközi kiállítás címének a Harcoló várost (1987). Példaképük, szellemi mentoruk a forradalom után hét évig börtönben ülő Krassó György nagyban meghatározta forradalomképüket. Talán rájuk – és elsősorban rájuk – tekintve írta Krassó a Beszélő egyik 1987-es számában: „Az új októberi ifjúságnak már itt vannak az első képviselői. Biztosan tudják és érzik ezen a napon, hogy a szavak tetté fognak válni, és amikor a magyar október előtt tisztelgnek, akkor nem a múltat, hanem a jövőt ünneplik.” (Két választás Magyarországon).

Nagy Imre újratemetése is sok mindent elárult. Az akkor még teljesen kihalt, gazos, az emlékezetből is kitzsított 301-es parcellában 1988. november 4-én felállított emlékoszlop, majd a jeltelen sírokban fekvő, kivégzett forradalmárok emlékére kifaragott és az 1989. június 16-ára felállított kopjafák ismét az ő kezük munkáját dicsérik.

Ma már tudjuk, hogy a helyszínen és a televízió képernyőjén keresztül látott „össznépi eufória” mögött milyen szinten volt jelen a párt és az állambiztonság előkészítése, amely igyekezett

„helyes mederbe” terelni az eseményeket. A „hivatalos” és a „népi” szervezés különvált. Krassó és az inconnusok külön megemlékezést akartak szervezni, elsősorban „a hatodik koporsó” által jelképezett hősökre fókuszálva. Bokros Péter így emlékezett vissza minderre egy interjúban: „Krassó szeretett volna egy külön megemlékezést csinálni a Hősök terén, mert neki az volt a véleménye, ami egyébként az egész Inconnu Csoporté: Nagy Imrét a kommunisták azért temetik újra, hogy ezzel bűneiket megpróbálják helyrehozni. Krassó Gyuri lakásán röplapokat gyártottunk, amikor megjelent az amerikai követség egyik alkalmazottja, és üvöltve közölte, hogy »Krassó úr, ön holnap ezt a független megemlékezést nem csinálhatja meg!«. Sarkon fordult, és kiment. Mi meg meredten ültünk a helyünkön, és egyszerre mondtuk ki: csöbörből vödörbe kerültünk.” Bokrosék világképébe nemcsak a keleti, de a nyugati diktátumok elfogadása sem fért bele. A rendszerváltás súlyos csalódást okozott számukra. Az igazságtétel fájdalmas elmaradását, az újfajta függésrendszerek kialakulását, a nemzeti sajátosságokról való lemondás folyamatát keserűséggel élték meg. Az egykori szövetségesnek tekintett „demokratikus ellenzék” hatalomba való bevonulásától, a posztkommunistákkal való összefekvésétől egyenesen undorodtak. Nem lettek politikusok. Örök ellenzékiek maradtak. Nem halmoztak fel komoly vagyont, sőt Molnár Tamás búcsúzása szerint Bokros „szinte nyomorogva ment el”. Fájdalmas és immár jóvátehetetlen kontrasztja marad a rendszerváltásnak, hogy inkább kerültek perifériára az új rendszerben is az '56-os forradalom emlékének őrzői, mint a kiemelt nyugdíjon tengődő volt kommunista belügyminiszterek, vébírák és ügyészek.

(Bokros Péter grafikus, az Inconnu Csoport tagja 2017. december 16-án hunyt el. 2018. január 14-én, a nagykörűi katolikus templomban szentmise keretében búcsúztatták el)

A szerző a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum munkatársa